

Kuddegedrag op WhatsApp

De voorspellende factoren van conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps van vroege adolescenten

Daniëlle N.M. Bleize
Radboud Universiteit
danielle.bleize@ru.nl

Samenvatting

Jongeren doen online steeds vaker mee met cyberagressie. Zo maken ze bijvoorbeeld kwetsende opmerkingen of sturen ze ongewenst foto's en filmpjes van anderen door. Waarom doen ze dit? Dit artikel geeft een overzicht van onderzoek naar de voorspellende factoren van deelname aan cyberagressie en hoe gedragsinterventies cyberagressie kunnen verminderen.

Abstract

Herd behavior on WhatsApp. The underlying mechanisms and moderators of conformity to cyber aggression in early adolescents' mobile messaging app groups

Mobile messaging apps such as WhatsApp have become omnipresent in the daily lives of early adolescents. Although these apps offer important benefits to communication, their popularity has also led to the increasing occurrence of cyber aggression in messaging apps. Cyber aggression includes behaviors such as nonconsensual image sharing, nasty comments and social exclusion. Particularly problematic is that early adolescents often follow the herd and conform to such behaviors, meaning that a single instance of aggression can have repetitive and lasting impacts. This article provides an overview of PhD research that sought to increase our understanding of conformity to cyber aggression in early adolescents' mobile messaging apps and explore whether and how behavior change interventions may be developed to reduce conformity to cyber aggression.

Keywords: cyber aggression, conformity, messaging apps, early adolescents, behavior change intervention

Inleiding

Mobiele berichten-apps zoals WhatsApp zijn de afgelopen jaren een onmisbare rol gaan spelen in het dagelijks leven van adolescenten (Aizenkot & Kashy-Rosenbaum, 2018; Newcom, 2021; Van Driel et al., 2019). Met name vroege adolescenten (12-15 jaar) gebruiken mobiele berichten-apps als primair medium om met hun vrienden en leeftijdsgenoten te communiceren (Aizenkot, 2020). Deze berichten-apps hebben een aantal belangrijke voordelen met betrekking tot interpersoonlijke communicatie: ze vergemakkelijken het contact met familieleden, vrienden en andere bekenden, stellen gebruikers in staat zowel tekstuele, visuele als audiovisuele informatie te delen en faciliteren communicatie in groepen (Boczkowski et al., 2018; Karapanos et al., 2016; Waterloo et al., 2018). Aan de toenemende populariteit van berichten-apps kleeft echter ook een groot nadeel. Zo komt agressief online gedrag – ook wel cyberagressie genoemd – steeds vaker voor (Aizenkot, 2020; Aizenkot & Kashy-Rosenbaum, 2018).

Cyberagressie verwijst naar allerlei vormen van denigrerend, aanstootgevend en schadelijk online gedrag onder jongeren, zoals bijvoorbeeld het zonder toestemming delen van intieme foto's of filmpjes, het maken van kwetsende opmerkingen en online uitsluiting (Aizenkot, 2020; Aizenkot & Kashy-Rosenbaum, 2018; Hinduja & Patchin, 2019; Piccoli et al., 2020). Meestal speelt cyberagressie zich af in groepsverband (Aizenkot, 2020). Wanneer bijvoorbeeld een intieme foto van een leeftijdsgenoot in een WhatsAppgroep gedeeld wordt, zijn adolescenten vaak geneigd deze foto door te sturen (Naezer & Van Oosterhout, 2021). Cyberagressie vormt grote risico's voor het welzijn van adolescenten (Cohen-Almagor, 2018). Een intieme foto hoeft namelijk maar één keer gedeeld te worden om een herhalende en blijvende impact op een slachtoffer te kunnen hebben (Boyd, 2014; Runions et al., 2016).

Het groepsaspect speelt een belangrijke rol bij cyberagressie omdat jongeren sterke behoeften hebben om deel uit te maken van sociale groepen. De vroege adolescentie is een fase van sociale ontwikkeling waarin adolescenten ontvankelijk zijn voor positieve waardering van leeftijdsgenoten en het 'erbij horen' (Brechwald & Prinstein, 2011; Steinberg & Monahan, 2007; Valkenburg & Piotrowski, 2017). Om te laten zien dat adolescenten bij een groep horen conformeren ze doorgaans aan de normen en het gedrag van een groep (Brechwald & Prinstein, 2011). Vaak zijn adolescenten ook nog onvoldoende in staat hun emotionele en impulsieve reacties te onderdrukken

Tabel 1. Overzicht van de twee delen met bijbehorende onderzoeksvragen, onderzoeksmethoden, steekproef en referenties

Deel	Onderzoeksvragen	Onderzoeksmethode en steekproef	Referentie
1.	Vergroten van het begrip van conformiteit aan cyberagressie in mobiele berichten-apps van vroege adolescenten		
	<ul style="list-style-type: none"> – Hoe relateert sociale identificatie met WhatsAppgroepsleden aan algemene conformiteit? – Hoe relateert sociale identificatie met WhatsAppgroepsleden aan conformiteit aan cyberagressie? – In hoeverre verklaart druk om te conformeren bovenstaande relatie? – In hoeverre beïnvloeden individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk bovenstaande relatie? 	<p>Onderzoek 1: vragenlijststudie N = 647, 48,5% meisjes, 10-16-jarigen</p>	Bleize, Tanis, et al. (2021)
	<ul style="list-style-type: none"> – Welke effecten hebben centraliteit van de groep en verminderde verantwoording op conformiteit aan cyberagressie? – In hoeverre beïnvloeden individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk bovenstaande effecten? 	<p>Onderzoek 2: experiment N = 233, 53,6% meisjes, 11-15-jarigen</p> <p>Onderzoek 3: experiment N = 296, 52,4% meisjes, 10-16-jarigen</p>	Bleize, Anschütz, et al. (2021)
2.	Onderzoeken van de effectiviteit van interventietechnieken om conformiteit aan cyberagressie te verminderen		
	<ul style="list-style-type: none"> – Kan een online gedragsveranderingsinterventie die inspeelt op sociale groepsnormen en verminderde verantwoording conformiteit aan cyberagressie verminderen? – In hoeverre beïnvloeden individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk en inhibitiecontrole de effectiviteit van de interventie? 	<p>Onderzoek 4: experiment N = 377, 46,1% meisjes, 11-16-jarigen</p>	Bleize et al. (2022)

(Niedbala & Hohman, 2018; Valkenburg & Piotrowski, 2017), wat ertoe leidt dat ze eerder geneigd zijn te conformeren aan cyberagressie.

Onder ouders, leerkrachten, praktijkwerkers en adolescenten zelf heeft de toename van cyberagressie geleid tot een dringende behoefte aan kennis over de voorspellende factoren ervan. Daarnaast is er vraag naar

interventie-initiatieven om conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps tegen te gaan. Om dit soort interventies te ontwerpen is het dus eerst belangrijk om te begrijpen welke processen een rol spelen bij cyberagressie. Aan het begin van het promotieonderzoek dat beschreven wordt in dit artikel, was de wetenschappelijke kennis hierover echter nog beperkt. Dit promotieonderzoek had daarom twee overkoepelende doelen. Het eerste doel was om het begrip van conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps van vroege adolescenten te vergroten. Hoe is communicatie in een WhatsAppgroep gerelateerd aan conformiteit? Welke factoren verklaren die mogelijke relatie? En waarom zijn sommige adolescenten meer geneigd te conformeren dan anderen? Het tweede doel was om de effectiviteit van interventietechnieken te onderzoeken om conformiteit aan cyberagressie te verminderen.

Dit artikel is opgedeeld in twee delen waarin de twee doelen en de bijbehorende uitgevoerde onderzoeken worden beschreven. Daarnaast wordt in de discussie besproken wat de belangrijkste theoretische implicaties van dit onderzoek zijn, welke beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek het kent, en wat de praktische implicaties zijn. Tabel 1 presenteert een overzicht van de twee delen met bijbehorende onderzoeksvragen, onderzoeksmethode, steekproef en referenties. De data en materialen van alle beschreven onderzoeken zijn openbaar toegankelijk via het Open Science Framework¹.

Deel 1. Vergroten van het begrip van conformiteit aan cyberagressie in mobiele berichten-apps van vroege adolescenten

Wetenschappelijk onderzoek uit de bredere domeinen van sociale invloed en sociale ontwikkelingspsychologie wijst naar twee belangrijke mechanismen die ten grondslag kunnen liggen aan conformiteit aan cyberagressie: (1) sociale identiteit en groepsnormen en (2) verminderde verantwoording. Berichten-apps hebben een aantal unieke karakteristieken waardoor deze twee mechanismen vooral daar bepalend kunnen zijn voor het gedrag van adolescenten. Ten eerste gaat het er wat betreft sociale identiteit en groepsnormen om dat in groepen van adolescenten de nadruk vaak ligt op het groepslidmaatschap (de sociale identiteit) en daarmee ook op de geldende normen van de groep. In berichten-apps communiceren adolescenten vooral met een klein aantal hechte vrienden (Karapanos et al., 2016; Waterloo et al., 2018). De normen en het gedrag van die hechte vrienden zijn sterk

bepalend voor hoe adolescenten zich gedragen, ook wanneer het cyberagressie betreft (Bastiaensens et al., 2014; Duffy & Nesdale, 2009; Oh & Hazler, 2009; Piccoli et al., 2020). Ten tweede gaat het er wat betreft verminderde verantwoording om dat het afgeschermd karakter van berichten-apps voor een gevoel van verminderde verantwoording zorgt. Dat gevoel gaat dan vooral uit naar mensen die geen deel van de groep uitmaken, zoals bijvoorbeeld ouders (Aizenkot, 2020). Immers, mensen die niet in de groep zitten hebben geen zicht op wat zich daarbinnen afspeelt. De risico's op straf en eventuele gevolgen van het gedrag zijn daarmee voor adolescenten ook weinig merkbaar (Aizenkot, 2020; Barlińska et al., 2013).

De rol van sociale identiteit en groepsnormen

Het eerste belangrijke mechanisme dat ten grondslag kan liggen aan conformiteit aan cyberagressie is sociale identiteit en de hieraan gekoppelde groepsnormen. De meest prominente theorie over de invloed van sociale identiteit en groepsnormen op menselijk gedrag is de sociale identiteitstheorie van Tajfel en Turner (1979). Deze theorie stelt dat wanneer groepsleden zich met een sociale groep identificeren, zij de neiging hebben om aan de normen en het gedrag van die groep te conformeren (Hogg & Reid, 2006; Tajfel & Turner, 1979; Turner et al., 1987). Dit *social identity* (SI)-perspectief (Tajfel & Turner, 1979; Turner et al., 1987) omvat twee theoretische concepten. Ten eerste de *identity shift*, of identiteitsverschuiving. Om het fenomeen van identiteitsverschuiving te begrijpen, is het belangrijk om te begrijpen dat het SI-perspectief onderscheid maakt tussen persoonlijke en sociale identiteit. Persoonlijke identiteit verwijst naar de unieke kenmerken van een persoon die hen van andere personen onderscheiden. Sociale identiteit daarentegen, verwijst juist naar de gedeelde kenmerken van groepsleden. Wanneer een bepaald groepslidmaatschap saillant is, zien groepsleden zichzelf voornamelijk als onderdeel van die groep waardoor er een identiteitsverschuiving van de persoonlijke naar de sociale identiteit plaatsvindt (Hogg et al., 2017; Tajfel & Turner, 1979). Adolescenten die bijvoorbeeld lid zijn van de WhatsAppgroep van hun voetbalteam, zullen zich bewuster zijn van hun gedeelde passie voor de sport dan van allerlei individuele verschillen. De focus zal dan verschuiven van hen als individu naar hen als teamspeler.

Het tweede theoretische concept van het SI-perspectief omvat *depersonalisation*, of depersonalisatie. De zojuist besproken identiteitsverschuiving leidt er meestal toe dat mensen over zichzelf en hun groepsleden gaan denken in termen van hun gedeelde sociale identiteit, samen met de normen en het gedrag dat bij die identiteit hoort (Hogg & Reid, 2006; Turner et al., 1987).

Met andere woorden: mensen krijgen gedepersonaliseerde percepties van henzelf en van hun groepsleden. In het voorbeeld van het voetbalteam zou dit kunnen betekenen dat adolescenten helemaal geen aandacht meer aan individuele, onderscheidende kenmerken besteden maar elk groepslid alleen nog maar karakteriseren als 'iemand met een passie voor voetbal, net zoals ik'. Dit proces van depersonalisatie versterkt groepsidentificatie en motiveert groepsleden om aan groepsnormen en gedrag te conformeren (Hogg & Reid, 2006; Turner et al., 1987). Zo zou het zo kunnen zijn dat wanneer het doorsturen van een intieme foto van een klasgenoot als de norm beschouwd wordt in een groep waarmee adolescenten zich identificeren, zij ook zo'n foto zullen doorsturen.

De rol van verminderde verantwoording

Het tweede belangrijke mechanisme dat ten grondslag kan liggen aan conformiteit aan cyberagressie is verminderde verantwoording. Cyberagressie werd voorheen vaak toegeschreven aan de anonimiteit die gebruikers online genoten, bijvoorbeeld in anonieme chatrooms (Rösner & Krämer, 2016). Hierbij waren gebruikers voor zowel hun medegebruikers als buitenstaanders volledig anoniem. In berichten-apps communiceren adolescenten echter vaak met bekenden en is wat ze zeggen of doen alleen anoniem voor mensen buiten de groep. Juist een verminderd verantwoordingsgevoel naar mensen van buiten de groep zou in berichten-apps een belangrijke rol kunnen spelen in het verklaren van groepsgedrag.

Verantwoording verwijst hierbij naar de verwachting die mensen hebben dat ze hun daden tegenover anderen moeten verantwoorden (Tetlock, 1983; Tetlock et al., 1989). Onderzoek heeft uitgewezen dat zo'n verantwoordingsgevoel gedrag beïnvloedt omdat mensen bewuster nadenken over hun acties wanneer hun gedrag door anderen afgekeurd of bestraft zou kunnen worden (Dobbs & Crano, 2001; Reicher & Levine, 1994; Tetlock, 1983). Wanneer mensen hun acties juist niet hoeven te verantwoorden, conformeren zij meer aan de normen en het gedrag van hun groep (McGuire et al., 2015).

Empirisch onderzoek naar conformiteit aan cyberagressie

Het SI-perspectief is eerder toegepast op offline agressie en cyberagressie in sociale netwerken (e.g., Facebook; Bastiaensens et al., 2016; Duffy & Nesdale, 2009). Onduidelijk is nog of het ook conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps zou kunnen verklaren. Over de rol van verminderde verantwoording in de unieke context van groepen op berichten-apps is in de wetenschappelijke literatuur nog niets bekend. In de eerste drie onderzoeken

van dit promotieonderzoek is de rol van deze twee mechanismen onderzocht. Daarbij is ook gekeken naar de rol van individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk omdat deze individuele verschillen bepalend kunnen zijn voor de mate waarin adolescenten conformeren aan cyberagressie (Steinberg & Monahan, 2007). Het tweede en derde onderzoek worden samen besproken omdat het derde onderzoek een replicatiestudie van het tweede betreft.

Onderzoek 1. De relatie tussen sociale identificatie met WhatsAppgroepsleden en conformiteit aan cyberagressie

Het eerste onderzoek (Bleize, Tanis, et al., 2021) richtte zich op hoe sociale identificatie met groepsleden van een bestaande WhatsAppgroep relateert aan conformiteit aan cyberagressie. Om dit te onderzoeken is onder 647 vroege adolescenten een crosssectionele vragenlijststudie uitgevoerd waarin vragen voorgelegd werden over een van de bestaande WhatsAppgroepen van adolescenten. Zo'n groep bestond bijvoorbeeld uit vrienden, klasgenoten of leden van een sportteam. De vragen gingen over de mate waarin adolescenten zich met hun WhatsAppgroepsleden identificeren, sociale druk ervaren om aan het gedrag van de WhatsAppgroep te conformeren, meedoen met groepsgedrag in het algemeen (algemene conformiteit), meedoen met cyberagressief gedrag in het bijzonder (conformiteit aan cyberagressie) en gevoelig zijn voor groepsdruk. De resultaten toonden aan dat sociale identificatie met WhatsAppgroepsleden positief gerelateerd was aan algemene conformiteit: hoe meer adolescenten zich met hun groepsleden identificeerden, hoe sterker hun neiging was om te conformeren aan de groep. Opvallend was dat sociale identificatie met WhatsAppgroepsleden niet direct gerelateerd was aan conformiteit aan cyberagressie. Wel was er een indirecte relatie tussen een van de componenten van sociale identificatie en conformiteit aan cyberagressie, via waargenomen sociale druk om te conformeren. Om precies te zijn lieten de resultaten zien dat adolescenten voor wie de *centraliteit van de groep* (dat wil zeggen het subjectieve belang van een sociale groep) sterk was, meer sociale druk ervaarden om te conformeren, waardoor zij vervolgens meer conformeerden aan cyberagressie. Er werd geen steun gevonden voor de mogelijk modererende rol van individuele gevoeligheid voor groepsdruk.

Een potentiële verklaring voor de relevantie van centraliteit van de groep is dat adolescenten niet blindelings meegaan in schadelijk online gedrag. Het is wellicht nodig dat een WhatsAppgroep sterk saillant en zeer belangrijk voor adolescenten is voordat zij meedoen met cyberagressie. In het tweede

en derde onderzoek is de rol van centraliteit van de groep, alsmede de rol van verminderde verantwoording verder onderzocht.

Onderzoek 2 en 3. De effecten van centraliteit van de groep en verminderde verantwoording op conformiteit aan cyberagressie

Het tweede en derde onderzoek (Bleize, Anschütz, et al., 2021) richtten zich op de mogelijke causale effecten van centraliteit van de groep en een verminderd verantwoordingsgevoel op conformiteit aan cyberagressie. Om dit te onderzoeken zijn twee experimentele onderzoeken uitgevoerd, onder respectievelijk 233 en 296 vroege adolescenten. In de experimenten werd aan adolescenten verteld dat ze een chatgesprek zouden voeren met vrienden uit hun klas of met andere klasgenoten of leeftijdsgenoten op een andere school. Dit diende als manipulatie van centraliteit van de groep. Daarnaast werd aan adolescenten verteld dat hun reacties in dit chatgesprek privé zouden blijven of met de rest van de klas gedeeld zouden worden. In werkelijkheid was het chatgesprek voorgeprogrammeerd en kregen deelnemers neppe reacties te zien. Deelnemers werden gevraagd om aan te geven hoe gepast zij verschillende vormen van cyberagressie vonden, nadat ze zagen hoe dat gedrag door zogenaamde groepsleden goedgekeurd werd. Hiermee werd conformiteit aan cyberagressie gemeten. Een voorbeeldfragment van dit chatgesprek is te zien in figuur 1.

De resultaten van beide onderzoeken toonden een causaal effect van verminderd verantwoordingsgevoel op conformiteit aan cyberagressie. Adolescenten die dachten dat hun reacties uit het chatgesprek privé zouden blijven, conformeerden meer aan cyberagressie dan adolescenten die dachten dat ze hun reacties met hun klas zouden moeten delen. Er bleek echter geen causaal effect te zijn van centraliteit van de groep op conformiteit aan cyberagressie. Sterker nog: adolescenten conformeerden consequent aan de cyberagressieve normen van hun 'groepsleden' in het chatgesprek, ongeacht of ze dachten dat ze met hun beste vrienden of met andere leeftijdsgenoten praatten. Dit bleek uit een vergelijking van de scores van de deelnemers aan het chatgesprek met de scores van een controlegroep die niet aan het voorgeprogrammeerde gesprek deelnam. Wederom werd in deze onderzoeken geen steun gevonden voor de mogelijk modererende rol van individuele gevoeligheid voor groepsdruk.

In tegenstelling tot de bevindingen van het eerste onderzoek wijzen die van het tweede en derde onderzoek op het bestaan van een algemeen conformiteitseffect onder adolescenten in mobiele berichten-apps. Voor

Figuur 1. Voorbeeldfragment uit het voorgeprogrammeerde chatgesprek dat in het tweede en derde onderzoek gebruikt is

adolescenten lijkt het niet uit te maken *welke* leeftijdsgenoten cyberagressief gedrag goedkeuren (dat wil zeggen de centraliteit van de groep speelt geen rol), wat belangrijk is, is *dat* andere leeftijdsgenoten het gedrag goedkeuren. Vervolgens is dit van invloed op hoe adolescenten zich gedragen. Een potentiële verklaring hiervoor is dat groepsnormen in berichten-apps zo'n belangrijke invloed hebben dat ze het mogelijke effect van centraliteit van de groep overstemmen. Het SI-perspectief lijkt dus niet altijd een sleutelrol te spelen in het verklaren van groepsgedrag.

Deel 2. Onderzoeken van de effectiviteit van interventietechnieken om conformiteit aan cyberagressie te verminderen

Naast het vergroten van het begrip van conformiteit aan cyberagressie in mobiele berichten-apps van vroege adolescenten was het doel van het hier beschreven promotieonderzoek om een interventie te ontwikkelen die conformiteit aan cyberagressie zou kunnen verminderen. Het afgelopen decennium is het wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van dit soort interventies flink gegroeid (Gaffney et al., 2019). Gezien het feit dat onderzoek zich echter nog niet specifiek gericht heeft op conformiteit aan

cyberagressie in de unieke context van berichten-apps, hebben interventieprogramma's die specifieke causale mechanismen ook nog niet gericht kunnen aanspreken. Daarom was dit de focus van het vierde onderzoek.

Onderzoek 4. De effectiviteit van een eerste online interventie om conformiteit aan cyberagressie te verminderen

Het vierde en laatste onderzoek (Bleize et al., 2022) richtte zich op het ontwikkelen en testen van de effectiviteit van een online gedragsveranderingsinterventie om conformiteit aan cyberagressie te verminderen. Hiertoe werd een experiment uitgevoerd waarin gepoogd werd de invloed van de twee eerder geïdentificeerde determinanten van conformiteit aan cyberagressie (sociale groepsnormen en verminderd verantwoordingsgevoel) tegen te gaan. Specifiek is in de interventie geprobeerd om deze mechanismen te doorbreken door in te spelen op drie centrale elementen voor gedragsverandering: informatie, motivatie en gedragsvaardigheden (Fisher & Fisher, 1992; Fisher et al., 2009). In het experiment werden 377 vroege adolescenten willekeurig toegewezen aan een van de vier condities: sociale groepsnormen-interventie, verminderde verantwoordings-interventie, gecombineerde interventie (waarin de sociale groepsnormen- en verminderde verantwoordings-interventie gecombineerd werden) en een controleconditie.

In de interventiecondities werden adolescenten geïnformeerd over de determinant(en) van conformiteit aan cyberagressie en pasten ze zelf-overtuigingstechnieken (Aronson, 1999; Greenwald & Albert, 1968) en implementatie-intenties (Gollwitzer, 1999) toe om hun motivatie en vaardigheden met betrekking tot het weerstaan van conformiteit aan cyberagressie te vergroten. Afhankelijk van de conditie waaraan adolescenten toegewezen waren, werden de informatie en gedragsveranderingstechnieken toegespitst op de rol van sociale groepsnormen en/of een verminderd verantwoordingsgevoel. Na het verwerken van deze informatie en het toepassen van de motivatie- en gedragstechnieken, werd conformiteit aan cyberagressie gemeten met behulp van het chatgesprek dat beschreven is in deel 1 van dit artikel, en met behulp van zelfrapportage.

De resultaten toonden aan dat geen van de interventiecondities effectief was in het verminderen van conformiteit aan cyberagressie. Bovendien lieten de uitkomsten van de aanvullende metingen over motivatie en gedragsvaardigheden zien dat de interventie niet werkte zoals verwacht; de interventiecondities hadden geen positieve invloed op de motivatie of gedragsvaardigheden van adolescenten. Een mogelijke verklaring hiervoor

is dat adolescenten aangaven zich al gemotiveerd en in staat te voelen om niet aan cyberagressie te conformeren. Hierdoor was het voor de huidige interventie niet mogelijk om motivatie en gedragsvaardigheden verder te verhogen. Een alternatieve verklaring is simpelweg dat de opzet van de huidige interventie niet goed bij adolescenten aansloeg. De gebruikte interventietechnieken zijn mogelijk niet geschikt geweest om op de relevante mechanismen in te spelen. In de hierna volgende discussie worden de opgedane inzichten uit deze onderzoeken verder besproken. Ook worden de theoretische implicaties, beperkingen, suggesties voor vervolgonderzoek en praktische implicaties van de onderzoeken verder besproken.

Discussie

Theoretische implicaties

Inzichten in de rol van sociale identiteit en groepsnormen

Hoe hebben deze onderzoeken bijgedragen aan het begrip van conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps? Een eerste belangrijke bijdrage is dat de bevindingen sterke aanwijzingen geven voor het bestaan van een algemeen conformiteitseffect in berichten-apps. Adolescenten die deelnamen aan het chatgesprek gaven aan cyberagressief gedrag doorgaans meer gepast te vinden dan adolescenten die het voorgeprogrammeerde chatgesprek niet te zien kregen. Hierbij maakte het niet uit welke andere groepsleden zogenaamd aan hun chatgesprek deelnamen. Dit laat zien dat het voor adolescenten in de context van berichten-apps mogelijk niet uitmaakt wie er een ongewenst bericht stuurt. De vaststelling dat leeftijdsgenoten zich bezighouden met cyberagressief gedrag lijkt voor adolescenten voldoende om hier ook aan mee te doen.

Het ontbreken van een effect van centraliteit van de groep is inconsistent met de uitgangspunten van het SI-perspectief (Tajfel & Turner, 1979; Turner et al., 1987) dat juist stelt dat sterkere sociale identificatie tot meer conformiteit aan groepsgedrag leidt (Hogg & Reid, 2006; Turner et al., 1987). Eerder onderzoek naar offline agressie en cyberagressie op andere sociale netwerken (Bastiaensens et al., 2016; Duffy & Nesdaal, 2009) vindt ook steun voor die rol van sociale identificatie. De huidige bevindingen suggereren echter dat de processen die centraal staan in het SI-perspectief niet al het groepsgedrag in berichten-apps kunnen verklaren. In de context van berichten-apps lijken er andere regels te gelden. In het bijzonder lijkt het

voor adolescenten zo te zijn dat het voorbeeld dat leeftijdsgenoten geven altijd leidend is voor hoe zij zich gedragen.

Het is ook mogelijk dat conformiteit aan cyberagressie impulsief gedrag weerspiegelt. In de unieke context van berichten-apps heeft communicatie tussen adolescenten een vluchtig karakter (Aizenkot, 2020; Karapanos et al., 2016; Rosenberg & Asterhan, 2018). Dat vluchtige karakter roept de verwachting op dat adolescenten snel moeten reageren op de berichten die ze ontvangen, wat hen mogelijk stimuleert om naar het gedrag van hun leeftijdsgenoten te kijken om te beslissen hoe ze moeten handelen. Bovendien kan het vanwege de vaak emotionele aard van mediaberichten (Rozendaal et al., 2011; Valkenburg & Piotrowski, 2017) en nog onderontwikkelde executieve functies van vroege adolescenten (Brechwald & Prinstein, 2011; Niedbala & Hohman, 2018) moeilijk voor hen zijn om actief en bewust na te denken over mediaboodschappen en de impact van (bijvoorbeeld) het doorsturen van een boodschap (Rozendaal et al., 2011). In groepen op berichten-apps is het dus mogelijk dat adolescenten boodschappen minder snel op een centraal niveau verwerken en dat in plaats daarvan op een perifeer niveau doen (Petty et al., 2009; Vahedi et al., 2018). Als gevolg hiervan zouden adolescenten in bepaalde situaties op een impulsieve manier kunnen reageren. Om bijvoorbeeld snel de spanning te verlichten die het ontvangen van een intieme foto oproept, sturen adolescenten dergelijke beelden verder door (Naezer & Van Oosterhout, 2021).

Daarentegen is het ook mogelijk dat conformiteit aan cyberagressie juist bewust gedrag weerspiegelt. Agressief gedrag is sterk gerelateerd aan sociale status (Brechwald & Prinstein, 2011; Gommans et al., 2017). Onderzoek toont aan dat adolescenten die agressief gedrag vertonen vaak als populair gezien worden (Brechwald & Prinstein, 2011; Steinberg & Monahan, 2007). Adolescenten die status willen verwerven bij de leden van hun berichten-appgroep, hebben mogelijk geconformeerd aan cyberagressie als manier om dit te doen. Conformiteit aan cyberagressie kan dus ook een bewuste reactie zijn op de behoefte aan sociale erkenning (Tarrant et al., 2006).

Inzichten in de rol van verminderde verantwoording

Een tweede belangrijke manier waarop de onderzoeken uit dit artikel bijdragen aan het begrip van conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps is dat het aanwakkeren van een verantwoordingsgevoel conformiteit aan cyberagressie kan voorkomen. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat mensen hun acties zorgvuldiger overwegen wanneer zij het gevoel hebben

verantwoordelijk te zijn voor hun acties (Dobbs & Crano, 2001; Tetlock, 1983). Wanneer mensen hun (re)acties moeten verantwoorden, wegen ze de voor- en nadelen van hun gedrag af om te anticiperen op mogelijke repercussies (Dobbs & Crano, 2001). Wanneer dat gevoel van verantwoording in de online context van berichten-apps ontbreekt, vindt juist het tegenovergestelde plaats. Dan ervaren adolescenten weinig risico op straf en overzien ze de gevolgen van hun gedrag vaak niet, wat ervoor kan zorgen dat zij meer conformeren. De huidige bevindingen in de relatief nieuwe context van berichten-apps sluiten hiermee aan op die van eerder onderzoek in het domein van (computergemedieerd) groepsgedrag (Aizenkot, 2020; McGuire et al., 2015), waarin de afwezigheid van extern toezicht tot een gevoel van verminderde verantwoording leidt. Verminderde verantwoording versterkt vervolgens conformiteit aan groepsnormen (McGuire et al., 2015).

Ervan uitgaande dat de specifieke context van berichten-apps conformiteitsgedrag kan bevorderen, is het belangrijk om vroege adolescenten aan te moedigen om bewuster na te denken over hun gedrag en hen te helpen hun gedrag beter te reguleren. Het aanwakkeren van een gevoel van verantwoording online kan mogelijk leiden tot meer centrale versus perifere informatieverwerking dat impulsieve keuzes in de hand werkt (Petty et al., 2009; Vahedi et al., 2018). Een manier om dit te doen is door adolescenten te leren zich bewust te worden van de invloed van verminderde verantwoording op hun eigen gedachten en emoties, zodat ze hun gedrag beter kunnen reguleren.

Inzichten in de rol van individuele verschillen

De bevindingen van de onderzoeken beschreven in dit artikel geven tegen de verwachtingen in geen steun voor de invloed van individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk en inhibitiecontrole op conformiteit aan cyberagressie. Dit is verrassend, aangezien eerder onderzoek consistent heeft aangetoond dat in het bijzonder gevoeligheid voor groepsdruk wel degelijk een belangrijke modererende factor is van de kracht van sociale invloed onder vroege adolescenten (Steinberg & Monahan, 2007; Sumter et al., 2008). Het is mogelijk dat andere modererende factoren een sterkere rol spelen bij het voorspellen van conformiteit aan cyberagressie. Individuele verschillen in het streven naar sociale status kunnen bijvoorbeeld relevant zijn omdat agressief gedrag geassocieerd wordt met status (Mayeux & Cillessen, 2008; Olthof et al., 2011). Ook andere kenmerken die verband houden met het remmen van automatische reacties, zoals zelfregulatie en controle over emoties (Erreygers et al., 2016; Huizinga & Smidts, 2011) kunnen een rol spelen.

Het is daarnaast ook mogelijk dat de invloed van sociale groepsnormen niet alleen afhangt van individuele verschillen in gevoeligheid voor groepsdruk of inhibitiecontrole, maar ook van de waargenomen druk om te conformeren aan een sociale groep (Bastiaensens et al., 2016; Brown et al., 1986). Het eerste onderzoek beschreven in dit artikel laat zien dat de relatie tussen centraliteit van de groep en conformiteit aan cyberagressie volledig gemedieerd werd door waargenomen sociale druk om te conformeren. Dit impliceert dat adolescenten meer druk ervaarden om te conformeren aan sommige sociale groepen dan aan andere. Ook zegt dit dat waargenomen druk om te conformeren contextafhankelijk is. Sociale druk kan direct (expliciet aangemoedigd worden om iets te doen) of indirect (bepaald gedrag als de norm zien) zijn, en dit bepaalt vervolgens hoe waarschijnlijk het is dat adolescenten conformeren. Een adolescent die actief wordt aangemoedigd om een privéfoto door te sturen, zal dit waarschijnlijk eerder doen dan iemand die anderen dergelijke foto's ziet doorsturen, maar door hen niet actief aangemoedigd wordt.

Inzichten in de opzet en effectiviteit van toegepaste interventies

De bevindingen van de onderzoeken in dit artikel bieden tevens nieuwe inzichten voor de opzet en effectiviteit van toegepaste interventies om conformiteit aan cyberagressie te verminderen. Ten eerste wijzen de bevindingen op de complexe relatie tussen theorie en praktijk. De huidige interventie was niet effectief; de gebruikte interventietechnieken bleken ongeschikt om de motivatie en vaardigheden van adolescenten met betrekking tot het weerstaan van conformiteit aan cyberagressie te vergroten. In de interventie werden adolescenten aangemoedigd om gewenst gedrag te vertonen (niet te conformeren) door hen te leren hoe sociale groepsnormen en verminderde verantwoording van invloed zijn op conformiteit. De interventie deed dus een groot beroep op de persoonlijke inzet van adolescenten om hun gedrag te veranderen.

Het is mogelijk dat de huidige interventie adolescenten onvoldoende bewust heeft gemaakt van het risico van het automatisch volgen van het gedrag van leeftijdsgenoten en het daaruit voortvloeiende risico van cyberagressie. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat mensen zich vaak niet bewust zijn van de invloed die hun sociale omgeving op hen uitoefent (Aarts & Dijksterhuis, 2003; Nolan et al., 2008). In de onderzoeken waarin gebruik gemaakt werd van het voorgeprogrammeerde chatgesprek hebben adolescenten het gesprek mogelijk niet herkend als een situatie waarin zij door leeftijdsgenoten beïnvloed werden. Dit heeft ertoe kunnen leiden dat

adolescenten de interventieboodschap (waarin de invloed van sociale identiteit en groepsnormen uitgelegd werd) niet met het chatgesprek associeerden, wat hen belemmerd kan hebben bij het herinneren en toepassen van de interventieboodschap. Immers, als adolescenten zich de interventieboodschap niet herinneren, dan is het voor hen moeilijk om het geleerde ook daadwerkelijk toe te passen.

Een alternatieve verklaring voor de ineffectiviteit van de interventie is dat deze weerstand opgeroepen heeft. Het doel van de interventie was om adolescenten te stimuleren tot het nemen van autonome beslissingen door een beroep te doen op hun intrinsieke motivatie. Omdat zelfovertuiging wordt beschouwd als een effectieve techniek om intrinsieke motivatie te vergroten (Aronson, 1999; Briñol et al., 2012), kregen adolescenten instructies om hun eigen argumenten voor het weerstaan van conformiteit te bedenken. Desalniettemin werd het gedrag van adolescenten hiermee aangestuurd door een externe bron (de onderzoeker) en niet door een interne bron (adolescenten zelf), waarvan in onderzoek is aangetoond dat dit weerstand oproept (Mussweiler & Neumann, 2000). Het is daarom mogelijk dat adolescenten de interventieboodschap afgewezen hebben om hun gevoel van autonomie te behouden.

De bevindingen wijzen ten tweede op het belang van het focussen op specifieke groepen van adolescenten die het meest gebaat zijn bij een interventie. In het algemeen scoorden adolescenten hoog op motivatie en gedragsvaardigheden om niet te conformeren, en was de prevalentie van cyberagressie juist laag. Dit kan betekenen dat de huidige interventie primair gericht was op adolescenten waarvan het sowieso al onwaarschijnlijk is dat deze bij cyberagressie betrokken raken. Een belangrijk inzicht voor de toepassing van dit soort interventies is dan ook dat ze meer gericht moeten zijn op kwetsbare adolescenten. Toekomstig onderzoek zou scholen kunnen rekruteren waar cyberagressie een prominent probleem is, omdat hun leerlingen mogelijk meer risico lopen om betrokken te raken bij cyberagressie (Wölfer et al., 2014).

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De besproken onderzoeken kennen een aantal algemene beperkingen die in vervolgonderzoek geadresseerd kunnen worden. Een eerste beperking betreft de ecologische validiteit van de onderzoeken, met name die waarin gebruik gemaakt werd van het voorgeprogrammeerde chatgesprek. Het chatgesprek vond plaats in een online omgeving die visueel leek op het

bestaande berichten-appplatform WhatsApp. Hierin is de natuurlijke setting zo veel mogelijk gesimuleerd, bijvoorbeeld door gebruik te maken van real-time *timestamps* (die aangeven op welk tijdstip een bericht ontvangen of verzonden is), blauwe vinkjes (die aangeven dat het bericht van een participant door groepsleden gelezen is) en kleurgecodeerde namen van groepsleden. Toch lijkt zo'n experimenteel ontwerp nooit helemaal op de echte wereld en is het mogelijk dat het gesprek kunstmatig overkwam.

In het chatgesprek konden adolescenten reageren door een score (van 1 tot 6) in te typen. Normaal gesproken kunnen mensen hun reactie echter in woorden uitdrukken, of middels *emoji*, via een spraakbericht, foto of video. De beschikbaarheid van zulke sociale signalen stelt mensen in staat hun boodschap toe te lichten of te nuanceren (Roos et al., 2020). Wanneer die signalen niet beschikbaar zijn kiezen adolescenten wellicht vaker voor een meer diplomatieke reactie, wat in dit geval geresulteerd kan hebben in lage scores op conformiteit aan cyberagressie. Vervolgonderzoek kan dit oplossen door meer ecologisch valide paradigma's voor berichten-apps te ontwerpen, bijvoorbeeld een waarin adolescenten met meer dan alleen een cijfer kunnen reageren.

Een tweede algemene beperking betreft de uitkomstmaten die zijn gebruikt. In de besproken onderzoeken zijn geen directe, objectieve maten voor daadwerkelijk gedrag gebruikt. In plaats daarvan werden proxymetingen, zoals gedragsintenties, gebruikt. Een gevaar van het gebruik van zelfrapportage is dat adolescenten sociaal wenselijk kunnen antwoorden, wat leidt tot de onderrapportage van cyberagressie (Vanden Abeele et al., 2017). In onderzoek naar ongewenst gedrag onder adolescenten ontbreekt het vaak aan objectieve gedragsmetingen (Shim & Shin, 2016) omdat dat soort gedrag in het algemeen moeilijk te observeren is. Vanwege het gevoelige karakter en de relatieve onzichtbaarheid van cyberagressie in groepen in berichten-apps is het echter een grote uitdaging om daadwerkelijk gedrag vast te stellen. Cyberagressie is niet altijd zichtbaar voor buitenstaanders van een groep (Wölfer et al., 2014), waardoor ouders of leeftijdsgenoten het gedrag vaak niet goed kunnen inschatten.

Vervolgonderzoek kan deze beperking oplossen door gebruik te maken van alternatieve meetmethoden. Zo kunnen adolescenten bijvoorbeeld blootgesteld worden aan geënceneerde cyberagressie-incidenten in een gemedieerde omgeving, waarbij leeftijdsgenoten die op de hoogte zijn van het onderzoek meespelen. Zo zou er één zich als dader kunnen gedragen

en een ander als slachtoffer (Dillon & Bushman, 2015). Op die manier is het mogelijk om tijdens een experiment daadwerkelijk conformiteitsgedrag te observeren. Onderzoekers kunnen er ook voor kiezen om de inhoud van echte, bestaande gesprekken te analyseren (Underwood et al., 2012) of gebruik te maken van *photo-elicitation interviewing* (Epstein et al., 2006). Bij *photo-elicitation interviewing* wordt aan adolescenten gevraagd om een fotodagboek van hun dagelijkse bezigheden bij te houden, welke vervolgens gebruikt wordt als aanknopingspunt in interviews om te bespreken wat adolescenten dagelijks online meemaken (Pabian et al., 2018). Dit kan helpen om de acties van adolescenten bij cyberagressie te herinneren, wat een potentieel nieuwe manier biedt om conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps te onderzoeken.

Een derde algemene beperking betreft de algemene aanpak van de interventie. De interventie bevatte geen gepersonaliseerde informatie over de invloed van sociale groepsnormen en verminderde verantwoording. In de interventie werd bijvoorbeeld geen feedback of advies op maat gegeven op basis van de behoeften en prestaties van adolescenten. Onderzoek heeft eerder aangetoond dat juist dit advies op maat effectief werkt voor het bevorderen van gezondheidsgedrag (Krebs et al., 2010). Gepersonaliseerde interventies kunnen zo worden ontworpen dat deze passen bij de participanten, bijvoorbeeld op het gebied van hun persoonlijkheid, zelfregulatie en copingstrategieën (Jacobs et al., 2014). Zo gaan adolescenten op verschillende manieren met cyberagressie om (Dehue et al., 2018). Sommige adolescenten reageren op cyberagressie door een contact te blokkeren en ouders of leraren om hulp te vragen, terwijl anderen een dader simpelweg negeren of bevrozen omdat ze niet weten wat ze moeten doen. Op maat gemaakte interventies kunnen specifieke copingstrategieën van adolescenten vaststellen en passende manieren voorstellen om op cyberagressie te reageren (Krebs et al., 2010).

Praktische implicaties en conclusie

De hiervoor samengevatte inzichten kennen ook enkele praktische implicaties. Ten eerste wijzen de inzichten op het belang van het inspelen op sociale groepsnormen. Voor vroege adolescenten lijken de normen van leeftijdsgenoten een belangrijkere rol te spelen dan de mate waarin adolescenten zich met een bepaalde groep identificeren. Adolescenten hebben er dus het meeste voordeel van wanneer zij zich omringen met leeftijdsgenoten met een positieve gedragsnorm. Daarom zouden, waar mogelijk, de bestaande sociale netwerken van adolescenten moeten worden benut. Dit is relevant voor zowel ouders en verzorgers als voor scholen en beleidsmakers. Voor

ouders en verzorgers is het belangrijk dat zij begrijpen dat hun kinderen zich in een fase van sociale ontwikkeling bevinden waarin ze erg ontvankelijk zijn voor de invloed van leeftijdsgenoten (Brechtwald & Prinstein, 2011). Het is belangrijk dat zij de mogelijke risico's van conformiteit aan cyberagressie met hun kinderen bespreken. Scholen zouden zich kunnen concentreren op het verbeteren van het klassen- en schoolklimaat door schoolbeleid te bepalen met betrekking tot gedragsnormen in berichten-apps (Aizenkot & Kashy-Rosenbaum, 2018; Cross et al., 2016). Ten slotte mogen beleidsmakers zich afvragen of in het discours over online veiligheid voldoende aandacht besteed wordt aan de invloed van sociale normen.

Ten tweede wijzen de inzichten op het potentieel van het vergroten van het gevoel van online verantwoording als effectieve manier om het algemeen conformiteitseffect te overstemmen. Een veelbelovende manier om dat gevoel te vergroten is door adolescenten te leren zich bewust te worden van de invloed van verminderde verantwoording op hun gedachten en gedrag, zodat ze dit gedrag in de toekomst beter kunnen reguleren (Rozendaal, 2018). Daarbij is het cruciaal dat vervolgonderzoek verkent hoe interventies het best kunnen inspelen op intrinsieke motivatie van adolescenten. Een concreet advies voor de praktijk is adolescenten positieve feedback te geven op hun gedrag en de vooruitgang die ze hierin laten zien (Kusurkar et al., 2011; Ryan & Deci, 2000). Op die manier krijgen adolescenten meer vertrouwen in hun capaciteiten (Popovac & Fine, 2018), terwijl ze tegelijkertijd ook een beter begrip krijgen van welk gedrag wenselijk en prettig is. Het is belangrijk dat ouders, verzorgers en leerkrachten het gesprek met adolescenten aangaan over wat er besproken wordt en/of plaatsvindt in berichten-apps. Het is niet altijd mogelijk – en wellicht ook niet wenselijk – om groepen op berichten-apps daadwerkelijk te monitoren, maar de vraag 'Hoe was je dag online?' stellen, opent het gesprek. Dit zou het gevoel van verantwoording van adolescenten kunnen vergroten, wat conformiteit aan cyberagressie in dit soort groepen zou kunnen verminderen.

Samenvattend hebben de onderzoeken beschreven in dit artikel een belangrijke stap gezet in het verbeteren van het wetenschappelijk begrip van conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps van vroege adolescenten. Daarnaast hebben de onderzoeken nieuwe inzichten opgeleverd met betrekking tot het ontwerp van toegepaste interventies om conformiteit aan cyberagressie te verminderen. De bevindingen laten zien dat adolescenten in het algemeen de neiging hebben om te conformeren aan cyberagressief gedrag van leeftijdsgenoten. Hoewel het voor adolescenten moeilijk kan

zijn om niet te conformeren in een vluchtige context waar berichten, foto's en video's alom gedeeld worden, kan een gevoel van verantwoording dit voorkomen. De inzichten, beperkingen en suggesties voor vervolgonderzoek besproken in dit artikel kunnen gebruikt worden voor het verder ontwikkelen en testen van toegepaste interventies die conformiteit aan cyberagressie in berichten-apps van vroege adolescenten verminderen.

Verantwoording en dankwoord

Dit artikel is gebaseerd op de introductie en discussie van het proefschrift getiteld *Understanding and reducing conformity to cyber aggression among early adolescents in mobile messaging app groups* dat in 2022 verdedigd werd door dezelfde auteur. De onderzoeken beschreven in dit artikel zijn opgezet en uitgevoerd in samenwerking met promotor Moniek Buijzen en copromotoren Doeschka Anschutz en Martin Tanis. De auteur van dit artikel wil graag van deze gelegenheid gebruik maken alle coauteurs te bedanken.

Noten

1. <https://osf.io/s7ede/>

Literatuur

- Aarts, H., & Dijksterhuis, A. (2003). The silence of the library: Environment, situational norm, and social behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 18-28.
- Aizenkot, D. (2020). Cyberbullying experiences in classmates' WhatsApp discourse, across public and private contexts. *Children and Youth Services Review*, 110, 104814.
- Aizenkot, D., & Kashy-Rosenbaum, G. (2018). Cyberbullying in WhatsApp classmates' groups: Evaluation of an intervention program implemented in Israeli elementary and middle schools. *New Media and Society*, 20(12), 4709-4727.
- Aronson, E. (1999). The power of self-persuasion. *American Psychologist*, 54(11), 875-884.
- Barlińska, J., Szuster, A., & Winiewski, M. (2013). Cyberbullying among adolescent bystanders: Role of the communication medium, form of violence, and empathy. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 23(1), 37-51.

- Bastiaensens, S., Pabian, S., Vandebosch, H., Poels, K., Van Cleemput, K., Desmet, A., & De Bourdeaudhuij, I. (2016). From normative influence to social pressure: How relevant others affect whether bystanders join in cyberbullying. *Social Development, 25*(1), 193-211.
- Bastiaensens, S., Vandebosch, H., Poels, K., Van Cleemput, K., Desmet, A., & De Bourdeaudhuij, I. (2014). Cyberbullying on social network sites. An experimental study into bystanders' behavioural intentions to help the victim or reinforce the bully. *Computers in Human Behavior, 31*, 259-271.
- Bleize, D. N. M., Anschütz, D. J., Tanis, M., & Buijzen, M. (2021). The effects of group centrality and accountability on conformity to cyber aggressive norms on WhatsApp: Two messaging app experiments. *Computers in Human Behavior, 120*, 106754.
- Bleize, D. N. M., Anschütz, D. J., Tanis, M., & Buijzen, M. (2022). Testing a first online intervention to reduce conformity to cyber aggression in messaging apps. *PLoS one, 17*(8), e0272615.
- Bleize, D. N. M., Tanis, M., Anschütz, D. J., & Buijzen, M. (2021). A social identity perspective on conformity to cyber aggression among early adolescents on WhatsApp. *Social Development, 30*(4), 941-956.
- Boczkowski, P. J., Matassi, M., & Mitchelstein, E. (2018). How young users deal with multiple platforms: The role of meaning-making in social media repertoires. *Journal of Computer-Mediated Communication, 23*(5), 245-259.
- boyd, d. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Brechwald, W. A., & Prinstein, M. J. (2011). Beyond homophily: A decade of advances in understanding peer influence processes. *Journal of Research on Adolescence, 21*(1), 166-179.
- Briñol, P., McCaslin, M. J., & Petty, R. E. (2012). Self-generated persuasion: Effects of the target and direction of arguments. *Journal of Personality and Social Psychology, 102*(5), 925-940.
- Brown, B. B., Lohr, M. J., & McClenahan, E. L. (1986). Early adolescents' perceptions of peer pressure. *Journal of Early Adolescence, 6*(2), 139-154.
- Cohen-Almagor, R. (2018). Social responsibility on the internet: Addressing the challenge of cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior, 39*, 42-52.
- Cross, D., Shaw, T., Hadwen, K., Cardoso, P., Slee, P., Roberts, C., Thomas, L., & Barnes, A. (2016). Longitudinal impact of the Cyber Friendly Schools program on adolescents' cyberbullying behavior. *Aggressive Behavior, 42*(2), 166-180.
- Dehue, F., Völlink, T., Gunther, N., & Jacobs, N. (2018). Stop Online Bullies: The advantages and disadvantages of a standalone intervention. In M. Campbell & S. Bauman (Eds.), *Reducing Cyberbullying in Schools: International Evidence-Based Best Practices* (pp. 175-188). Academic Press.

- Dillon, K. P., & Bushman, B. J. (2015). Unresponsive or un-noticed?: Cyberbystander intervention in an experimental cyberbullying context. *Computers in Human Behavior*, *45*, 144-150.
- Dobbs, M., & Crano, W. D. (2001). Outgroup accountability in the minimal group paradigm: Implications for aversive discrimination and social identity theory. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *27*(3), 355-364.
- Duffy, A. L., & Nesdale, D. (2009). Peer groups, social identity, and children's bullying behavior. *Social Development*, *18*(1), 121-139.
- Epstein, I., Stevens, B., McKeeever, P., & Baruchel, S. (2006). Photo Elicitation Interview (PEI): Using photos to elicit children's perspectives. *International Journal of Qualitative Methods*, *5*(3), 1-11.
- Erreygers, S., Pabian, S., Vandebosch, H., & Baillien, E. (2016). Helping behavior among adolescent bystanders of cyberbullying: The role of impulsivity. *Learning and Individual Differences*, *48*, 61-67.
- Fisher, J. D., & Fisher, W. A. (1992). Changing AIDS-risk behavior. *Psychological Bulletin*, *111*(3), 455-474.
- Fisher, W. A., Fisher, J. D., & Harman, J. J. (2009). The Information-Motivation-Behavioral Skills Model: A general social psychological approach to understanding and promoting health behavior. In J. Suls & K. A. Wallston (Eds.), *Social psychological foundations of health and illness* (pp. 82-106). Blackwell Publishing Ltd.
- Gaffney, H., Farrington, D. P., Espelage, D. L., & Ttofi, M. M. (2019). Are cyberbullying intervention and prevention programs effective? A systematic and meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*, *45*, 134-153.
- Gollwitzer, P. M. (1999). Implementation intentions: Strong effects of simple plans. *American Psychologist*, *54*(7), 493-503.
- Gommans, R., Sandstrom, M. J., Stevens, G. W. J. M., ter Bogt, T. F. M., & Cillessen, A. H. N. (2017). Popularity, likeability, and peer conformity: Four field experiments. *Journal of Experimental Social Psychology*, *73*, 279-289.
- Greenwald, A. G., & Albert, R. D. (1968). Acceptance and recall of improvised arguments. *Journal of Personality and Social Psychology*, *8*(1), 31-34.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2019). *2019 Cyberbullying data*. <https://cyberbullying.org/2019-cyberbullying-data>
- Hogg, M. A., Abrams, D., & Brewer, M. B. (2017). Social identity: The role of self in group processes and intergroup relations. *Group Processes & Intergroup Relations*, *20*(5), 570-581.
- Hogg, M. A., & Reid, S. A. (2006). Social identity, self-categorization, and the communication of group norms. *Communication Theory*, *16*(1), 7-30.
- Huizinga, M., & Smidts, D. P. (2011). Age-related changes in executive function: A normative study with the dutch version of the Behavior Rating Inventory of Executive Function (BRIEF). *Child Neuropsychology*, *17*(1), 51-66.

- Jacobs, N. C., Völlink, T., Dehue, F., & Lechner, L. (2014). Online Pestkoppenstoppen: Systematic and theory-based development of a web-based tailored intervention for adolescent cyberbully victims to combat and prevent cyberbullying. *BMC Public Health*, *14*(396), 1-16.
- Karapanos, E., Teixeira, P., & Gouveia, R. (2016). Need fulfillment and experiences on social media: A case on Facebook and WhatsApp. *Computers in Human Behavior*, *55*, 888-897.
- Krebs, P., Prochaska, J. O., & Rossi, J. S. (2010). A meta-analysis of computer-tailored interventions for health behavior change. *Preventive Medicine*, *51*(3-4), 214-221.
- Kusurkar, R. A., Croiset, G., & Ten Cate, T. J. (2011). Twelve tips to stimulate intrinsic motivation in students through autonomy-supportive classroom teaching derived from self-determination Theory. *Medical Teacher*, *33*(12), 978-982.
- Mayeux, L., & Cillessen, A. H. N. (2008). It's not just being popular, it's knowing it, too: The role of self-perceptions of status in the associations between peer status and aggression. *Social Development*, *17*(4), 871-888.
- McGuire, L., Rutland, A., & Nesdale, D. (2015). Peer group norms and accountability moderate the effect of school norms on children's intergroup attitudes. *Child Development*, *86*(4), 1290-1297.
- Mussweiler, T., & Neumann, R. (2000). Sources of mental contamination: Comparing the effects of self-generated versus externally provided primes. *Journal of Experimental Social Psychology*, *36*(2), 194-206.
- Naezer, M., & Van Oosterhout, L. (2021). Only sluts love sexting: Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images. *Journal of Gender Studies*, *30*(1), 79-90.
- Newcom (2021). *Nationale Social Media Onderzoek*. <https://www.newcom.nl/socialmediaonderzoek>
- Niedbala, E. M., & Hohman, Z. P. (2018). Retaliation against the outgroup: The role of self-uncertainty. *Group Processes & Intergroup Relations*, *22*(5), 708-723.
- Nolan, J. M., Schultz, P. W., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2008). Normative social influence is underdetected. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *34*(7), 913-923.
- Oh, I., & Hazler, R. J. (2009). Contributions of personal and situational factors to bystanders' reactions to school bullying. *School Psychology International*, *30*(3), 291-310.
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, *49*(3), 339-359.
- Pabian, S., Erreygers, S., Vandebosch, H., Van Royen, K., Dare, J., Costello, L., Green, L., Hawk, D., & Cross, D. (2018). "Arguments online, but in school we always act normal": The embeddedness of early adolescent negative peer interactions

- within the whole of their offline and online peer interactions. *Children and Youth Services Review*, 86, 1-13.
- Petty, R. E., Barden, J., & Wheeler, S. C. (2009). The Elaboration Likelihood Model of persuasion: Developing health promotions for sustained behavioral change. In R. J. DiClemente, R. A. Crosby, & M. Kegler (Eds.), *Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research* (pp. 185-214). Jossey-Bass.
- Piccoli, V., Carnaghi, A., Grassi, M., Stragà, M., & Bianchi, M. (2020). Cyberbullying through the lens of social influence: Predicting cyberbullying perpetration from perceived peer-norm, cyberspace regulations and ingroup processes. *Computers in Human Behavior*, 102, 260-273.
- Popovac, M., & Fine, P. (2018). An intervention using the Information-Motivation-Behavioral Skills Model: Tackling cyberaggression and cyberbullying in South African adolescents. In M. Campbell & C. Bauman (Eds.), *Reducing cyberbullying in schools: International evidence-based best practices* (pp. 225-244). Academic Press.
- Reicher, S. D., & Levine, M. (1994). On the consequences of deindividuation manipulations for the strategic communication of self identifiability and the presentation of social identity. *European Journal of Social Psychology*, 24, 511-524.
- Roos, C. A., Koudenburg, N., & Postmes, T. (2020). Online social regulation: When everyday diplomatic skills for harmonious disagreement break down. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25(6), 382-401.
- Rosenberg, H., & Asterhan, C. S. C. (2018). "WhatsApp, teacher?" – Student perspectives on teacher-student WhatsApp interactions in secondary schools. *Journal of Information Technology Education: Research*, 17, 205-226.
- Rösner, L., & Krämer, N. C. (2016). Verbal venting in the social web: Effects of anonymity and group norms on aggressive language use in online comments. *Social Media and Society*, 2(3), 1-13.
- Rozendaal, E. (2018). *Media-empowerment: Een gedragsverandering benadering van media-educatie*. <https://www.mediaenmaatschappij.nl/pers/artikelen/media-empowerment>
- Rozendaal, E., Lapierre, M. A., van Reijmersdal, E. A., & Buijzen, M. (2011). Reconsidering advertising literacy as a defense against advertising effects. *Media Psychology*, 14(4), 333-354.
- Runions, K., Bak, M., & Cross, D. (2016). Cyber aggression. In R. J. R. Levesque (Ed.), *Encyclopedia of adolescence* (pp. 834-843). Springer.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Shim, H., & Shin, E. (2016). Peer-group pressure as a moderator of the relationship between attitude toward cyberbullying and cyberbullying behaviors on mobile instant messengers. *Telematics and Informatics*, 33(1), 17-24.

- Steinberg, L., & Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, *43*(6), 1531-1543.
- Sumter, S. R., Bokhorst, C. L., Steinberg, L., & Westenberg, P. M. (2008). The developmental pattern of resistance to peer influence in adolescence: Will the teenager ever be able to resist? *Journal of Adolescence*, *32*(4), 1009-1021.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.
- Tarrant, M., MacKenzie, L., & Hewitt, L. A. (2006). Friendship group identification, multidimensional self-concept, and experience of developmental tasks in adolescence. *Journal of Adolescence*, *29*(4), 627-640.
- Tetlock, P. E. (1983). Accountability and complexity of thought. *Journal of Personality and Social Psychology*, *45*(1), 74-83.
- Tetlock, P. E., Skitka, L., & Boettger, R. (1989). Social and cognitive strategies for coping with accountability: Conformity, complexity, and bolstering. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*(4), 632-640.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Underwood, M. K., Rosen, L. H., More, D., Ehrenreich, S. E., & Gentsch, J. K. (2012). The BlackBerry project: Capturing the content of adolescents' text messaging. *Developmental Psychology*, *48*(2), 295-302.
- Vahedi, Z., Sibalis, A., & Sutherland, J. E. (2018). Are media literacy interventions effective at changing attitudes and intentions towards risky health behaviors in adolescents? A meta-analytic review. *Journal of Adolescence*, *67*, 140-152.
- Valkenburg, P., & Piotrowski, J. T. (2017). *Plugged in: How media attract and affect youth*. Yale University Press.
- Van Driel, I. I., Pouwels, J. L., Beyens, I., Keijsers, L., & Valkenburg, P. M. (2019). *Posten, scrollen, appen en snappen: Jongeren (14-15 jaar) en social media in 2019*. <https://www.project-awesome.nl/rapport.pdf>
- Vanden Abeele, M., Van Cleemput, K., & Vandebosch, H. (2017). Peer influence as a predictor of producing and distributing hurtful images of peers and teachers among Flemish adolescents. *Journal of Children and Media*, *11*(1), 69-87.
- Waterloo, S. F., Baumgartner, S. E., Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2018). Norms of online expressions of emotion: Comparing Facebook, Twitter, Instagram, and WhatsApp. *New Media and Society*, *20*(5), 1813-1831.
- Wölfer, R., Schultze-Krumbholz, A., Zagorscak, P., Jäkel, A., Göbel, K., & Scheithauer, H. (2014). Prevention 2.0: Targeting cyberbullying @ school. *Prevention Science*, *15*, 879-887.